

Κλιματική Αλλαγή & Κοινωνικές Επιπτώσεις

Διεθνές Συνέδριο

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ στο ΚΛΙΜΑ

Συνεδριακό Κέντρο Φιλοξενία, Λευκωσία

27-28 Μαρτίου, 2014

**Καθηγητής Κωνσταντίνος Ν Φελλάς
Αντιπρύτανης Έρευνας & Ακαδημαϊκού
Προσωπικού
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας**

Κοινωνική αλλαγή

- ❑ Ο Πολιτισμός πάει πίσω 6,000 χρόνια
- ❑ Εάν αναλογιστούμε την συνολική παρουσία του ανθρώπου στη γη σαν μια και μοναδική μέρα, τότε η γεωργική εποχή θα εμφανιζόταν στις 11:56 and ο πολιτισμός στις 11:57. Η εξέλιξη των σύγχρονων κοινωνιών θα άρχιζε στις 11:59 και 30 δευτερόλεπτα
- ❑ Σ' αυτά τα λίγα δευτερόλεπτα της ανθρώπινης ζωής, επήλθε τόση μεγάλη κοινωνική αλλαγή που ισοδυναμεί με όλη την υπόλοιπη ιστορία της ανθρωπότητας.

Τι είναι η κοινωνική αλλαγή¹;

- Ηράκλειτος: όλα είναι ρευστά (τα πάντα ρεῖ) και καμιά στιγμή δεν είναι ίδια με την προηγούμενη στη ζωή μας.
- Η **Κοινωνική Αλλαγή** ορίζεται από μια υποκειμενική δομή ενός αντικειμένου ή μιας κατάσταση σε μια δεδομένη χρονική περίοδο.
- Η **σύγχρονη κοινωνική αλλαγή** ορίζεται από
  - **Πολιτιστικές αλλαγές** (π.χ. οι μορφές επικοινωνίας, η θρησκεία, η εκπαίδευση)
  - **Οικονομικές επιρροές** (π.χ. η ανάπτυξη της βιομηχανίας, της τεχνολογίας και της επιστήμης)
  - **Πολιτικές επιρροές** (π.χ. Ο Χίτλερ και ο Φασισμός, ο Κομμουνισμός κλπ.)
  - **Επιρροές στην κουλτούρα** (π.χ. η παράδοση, οι νόρμες και οι αξίες)

¹ Anthony Giddens (2002) *Sociology* Greek Edition Gutenberg, Athens

Το φυσικό περιβάλλον

- ❑ Οι άνθρωποι αναπτύσσουν τον τρόπο ζωής τους ανάλογα με τις κλιματικές συνθήκες του τόπου διαμονής τους
- ❑ Οι αστικές και οι αγροτικές περιοχές έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής
- ❑ Σε μερικές περιοχές του πλανήτη εξακολουθούν να ζουν άνθρωποι κυνηγοί και τροφосуλλέκτες
- ❑ Η βιομηχανική και η τεχνολογική ανάπτυξη επέτρεψε στους ανθρώπους να αναπτύξουν φυτείες, ακόμα και στα πιο μη-πρόσφορα περιβάλλοντα
- ❑ Οι άνθρωποι προσπαθούν να επιβληθούν πάνω στο φυσικό τους περιβάλλον και τις συνθήκες, αντί να τα αποδεχτούν ως δεδομένες συνθήκες.

Σύγχρονες αλλαγές και μελλοντικές προοπτικές

- **Μετα-βιομηχανική εποχή:**
  - Η κοινωνία της τεχνολογίας και πληροφορικής
  - Η κοινωνία των υπηρεσιών
  - Η κοινωνία της γνώσης
- **Ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών εις βάρος της εργασίας που παράγει αγαθά**
- **Κύρια πηγή στρατηγικής: η κωδικοποιημένη γνώση**

**Human Development Report
2007/2008**

**Fighting Climate Change: Human solidarity in a
divided world**

United Nations Development Programme (UNDP)

Επιπτώσεις της Βιομηχανοποίησης και της Μετα-βιομηχανικής εποχής στο φυσικό περιβάλλον

- Η βιομηχανική επανάσταση έχει οδηγήσει στο
  - Στο φαινόμενο του θερμοκηπίου
  - Στο λιώσιμο των πάγων στις αρκτικές περιοχές
  - Στην αύξηση της θερμοκρασίας και στη θέρμανση του πλανήτη
  - Σε ακραίες καιρικές συνθήκες όπως οι πλημμύρες, οι τυφώνες, οι ξηρασίες κλπ.
- Αυτά τα φαινόμενα επηρεάζουν ιδιαίτερα τους φτωχότερους και τους πιο τρωτούς ανθρώπους

Επίδραση στις αναπτυσσόμενες χώρες

- Εκατομμύρια από τους φτωχότερους ανθρώπους στον κόσμο αναγκάζονται να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις από τις κλιματικές αλλαγές
- Αυτές οι κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις περνούν απαρατήρητες από τις οικονομικές αγορές και στην προσμέτρηση του παγκόσμιου ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν)
- Η αυξανόμενη έκθεση στη ξηρασία, σε περισσότερο έντονες καταιγίδες, σε πλημμύρες και περιβαλλοντικό στρες καθυστερούν τις προσπάθειες των φτωχότερων του κόσμου να δομήσουν μια καλύτερη ζωή για τους ίδιους και για τα παιδιά τους.

Ποιος είναι υπαίτιος και ποιος υποφέρει;

- ❑ Οι φτωχότεροι του κόσμου υποφέρουν νωρίτερα και έχουν τις πιο καταστροφικές επιπτώσεις
- ❑ Τα πλούσια κράτη και οι πολίτες τους ευθύνονται για τον συντριπτικό όγκο των αερίων θερμοκηπίου που εγκλωβίζονται στην γήινη ατμόσφαιρα
- ❑ Οι φτωχές χώρες πληρώνουν το ψηλότερο τίμημα της κλιματικής αλλαγής
- ❑ Πόλεις όπως το Λος Άντζελες και το Λονδίνο μπορεί να αντιμετωπίσουν πλημμύρες καθώς η στάθμη της θάλασσας ανεβαίνει, αλλά οι κάτοικοι τους προστατεύονται από περίπλοκα συστήματα άμυνας

Ευπάθεια (τρωτότητα)

- Η Ευπάθεια (τρωτότητα) ορίζεται καλύτερα σαν ένα συνολικό μέγεθος ανθρώπινης ευημερίας, το οποίο συνοψίζει την περιβαλλοντική, κοινωνική, οικονομική και πολιτική έκθεση σε μια σειρά πιθανών βλαβερών διαταραχών ¹
- Με οικολογικούς όρους μπορεί να συζητηθεί σε σχέση με την πολιτική οικονομία και την ταξική δομή, ως επίσης και σαν ένας αντικατοπτρισμός των κοινωνικών σχέσεων συμπεριλαμβάνοντας την εθνότητα, την κάστα, τη γενιά και το φύλο²

¹ T.E. Downing, Climate Change and Vulnerable Places: Global Food Security and Country Studies in Zimbabwe, Kenya, Senegal and Chile, Research Report No1, Environmental Change Unit, University of Oxford, 1992

² Bohle, H.G., Downing T.E. and Watts, M.J. Climate change and social vulnerability: Toward a sociology and geography in food security, Global Environmental Change 1994 4 (1) 37-48

Οι πιο Ευπαθείς

- Ξηρασία: (π.χ. Το Κέρας της Αφρικής) καταστρέφονται οι εσοδείες και ο κόσμος πεινά. Οι γυναίκες και τα κορίτσια σπαταλούν περισσότερες ώρες στη συλλογή νερού
- Καταιγίδες και Πλημμύρες: στις αγροτικές κοινότητες στα μεγάλα Δέλτα του Γάγγη, του Μεκόνγκ και του Νείλου και στις εκτεινόμενες αστικές τρώγλες στον αναπτυσσόμενο κόσμο
- Πλημμύρες στην πρωτεύουσα της Ταϊλάνδης, οι οποίες σκεπάζουν τον άνθρωπο μέχρι το σβέρκο.
  - Στα νότια και στα ανατολικά της πόλης 12 εκατομμύρια καλύφθηκαν από βρώμικα νερά, μετατρέποντας τα σπίτια σε δεξαμενές και τις κύριες οδικές αρτηρίες σε ποταμούς που διασχίζονταν με αυτοσχέδιες βάρκες και πλεούμενα.

Κίνδυνοι στις αναπτυσσόμενες χώρες

- Ψηλά επίπεδα φτώχειας και χαμηλά επίπεδα ανθρώπινης ανάπτυξης περιορίζουν τη δυνατότητα των νοικοκυριών να διαχειριστούν τους κλιματικούς κινδύνους.
- Με περιορισμένη πρόσβαση σε επίσημη ασφάλιση, με χαμηλά εισοδήματα και πενιχρά αγαθά, τα φτωχά νοικοκυριά καλούνται να αντιμετωπίσουν τα σοκ που σχετίζονται με τη κλιματική αλλαγή κάτω από πολύ δύσκολες συνθήκες διαβίωσης.
- Αποτέλεσμα: εκατομμύρια ανθρώπων εκτοπίζονται
- Η μετανάστευση αυξάνεται στις αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες υποδέχονται εκατομμύρια μεταναστών από φτωχούς και ευπαθείς πληθυσμούς

Επιπτώσεις

- ❑ Στην Αιθιοπία και στην Κένυα (επιρρεπείς στην ξηρασία) τα παιδιά 5 ετών και κάτω έχουν 36% και 50% πιθανότητες υποσιτισμού αντίστοιχα αν γεννηθούν κατά τη διάρκεια της ξηρασίας
- ❑ Σημειώνεται ότι η Κένυα είναι τώρα υποδοχέας μαζών εκτοπισθέντων ατόμων στα σύνορα της με τη Σομαλία, λόγω του εμφυλίου πολέμου και της ξηρασίας στη Σομαλία
- ❑ Στο Νίγηρα, τα παιδιά ηλικίας 2 και κάτω που γεννήθηκαν σε χρονιά ξηρασίας, έχουν 72% περισσότερες πιθανότητες να μην έχουν φυσιολογική σωματική ανάπτυξη
- ❑ Οι Ινδές γυναίκες που γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια των πλημμυρών στη δεκαετία του 1970 είχαν 19% λιγότερες πιθανότητες να φοιτήσουν στο δημοτικό σχολείο

Ανατροπή της ανθρώπινης ανάπτυξης λόγω της κλιματολογικής αλλαγής

- ❑ Αγροτική παραγωγή και ασφάλεια τροφίμων: απώλειες στην γεωργική παραγωγή υποσκάπτουν τις προσπάθειες για περιορισμό της ανθρώπινης φτώχειας
- ❑ Υδατική ανεπάρκεια και μόλυνση των υδάτων: το λιώσιμο των πάγων θέτει σε κίνδυνο τις ροές των υδάτων άρδευσης και των ανθρώπινων οικισμών. Υπολογίζεται μετά το λιώσιμο και τις συνεπακόλουθες πλημμύρες θα ακολουθήσει έλλειψη νερού
- ❑ Οικοσυστήματα και βιοποικιλότητα: η θέρμανση του πλανήτη έχει σαν αποτέλεσμα την πιθανότητα εξαφάνισης κατά 20-30% των ειδών της γης λόγω της θέρμανσης της θάλασσας οξύτητας των ωκεανών
- ❑ Ανθρώπινη Υγεία: Η φτώχεια και η περιορισμένη δυνατότητα των συστημάτων δημόσιας υγείας να ανταποκριθούν έχουν σαν αποτέλεσμα την εξάπλωση ασθενειών (π.χ. η μαλάρια)

Διακρίσεις Προσαρμογής

- ❑ Οι ανισότητες στη δυνατότητα προσαρμογής στην κλιματολογική αλλαγή γίνονται όλο και περισσότερο έκδηλες
- ❑ Στα πλουσιότερα μέρη του κόσμου, η προσαρμογή είναι θέμα δόμησης πολύπλοκων υποδομών άμυνας έναντι των κλιματικών συνθηκών και σπιτιών που «επιπλέουν» στο νερό
- ❑ Στα άλλα μέρη του κόσμου, προσαρμογή σημαίνει τα ίδια τα άτομα να μάθουν να «επιπλέουν» μέσα στα νερά της πλημμύρας

Φύλο

- Όλα τα προαναφερθέντα έχουν ακόμα μεγαλύτερες επιπτώσεις στις γυναίκες σαν κοινωνική ομάδα παρά στους άντρες¹ καθώς
  - Αποτελούν την πλειοψηφία των γεωργών στις πτωχές χώρες
  - Έχουν μικρότερη πρόσβαση σε περιβαλλοντικούς πόρους
  - Οι ανισότητες υπάρχουν σε σχέση με την πρόσβαση στη γη, στον έλεγχο των πόρων, στην ικανότητα διοίκησης και στην πρόσβαση σε πληρωμένη εργασία
  - Συνήθως είναι οι άντρες που μεταναστεύουν, ενώ οι γυναίκες μένουν πίσω
  - Οι γυναίκες δε συμμετέχουν στην πολιτική και στη λήψη αποφάσεων

¹Denton Fatma, Climate change vulnerability, impacts and adaptation: why does gender matter? Gender and Development Vol.10, No. 2, July 1992

Συμπέρασμα (1/2)

- ❑ Η ανθρωπότητα στους τελευταίους δύο αιώνες κατάφερε μια τεράστια βιομηχανική και τεχνολογική ανάπτυξη
- ❑ Η βαριά βιομηχανοποίηση, χωρίς σεβασμό στο περιβάλλον, οδήγησε σε περιβαλλοντικό στρες που είχε σαν αποτέλεσμα την κλιματική αλλαγή
- ❑ Η πιο σοβαρή επίπτωση της κλιματικής αλλαγής επήλθε στις πιο ευπαθείς ομάδες πληθυσμού που ζουν στις αναπτυσσόμενες χώρες

Συμπέρασμα (2/2)

- ❑ Η ανισότητα ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς σημαίνει ότι οι φτωχότεροι πληθυσμοί υποφέρουν την αδικία του περιβαλλοντικού στρες που δημιουργείται από τους πληθυσμούς που ζουν στις ανεπτυγμένες χώρες.
- ❑ Επιπρόσθετα, η κλιματολογική αλλαγή θέτει φραγμούς στην ανθρώπινη ανάπτυξη και στον περιορισμό της φτώχειας στα αναπτυσσόμενα κράτη.
- ❑ Οι πτωχοί πληθυσμοί στον αναπτυσσόμενο κόσμο δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες των ακραίων καιρικών συνθηκών και φαινομένων όπως η ξηρασία και οι πλημμύρες. Έτσι αναγκάζονται να εκτοπισθούν.
- ❑ Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής επηρεάζουν διαφορετικά το φύλο, με τις γυναίκες να υποφέρουν περισσότερο, κυρίως λόγω της έλλειψης πρόσβασης στους πόρους.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

Στοιχεία επικοινωνίας

Καθηγ. Κωνσταντίνος Ν. Φελλάς

E-mail: phellas.c@unic.ac.cy

Τηλ.: +357-22841557